

Otto Joachim Tieffenbrunn

Dansk klaverbygger fra slutningen af det 18. århundrede

Af METTE MÜLLER

Musikhistorisk Museum erhvervede for et par år siden et dansk-bygget clavichord fra 1793, og de undersøgelser, man i den anledning foretog, har givet stof til den følgende artikel. Emnet vil måske være af interesse for en videre kreds i betragtning af, hvor lidt vi ved om danske instrumentmagere fra dette tidspunkt, der i dansk musikliv er stærkt præget af kunstnere, som kom til os udefra, og som vel også i ret vid udstrækning har benyttet instrumenter, der ikke blev fremstillet her i landet.

På klaverbygningens område er der dog visse vidnesbyrd om, at der i ældre tid har været en produktion af ikke ringe omfang og kvalitet. Således skriver komponistamatøren, overkrigskommissær Sören Wedel i 1811¹: »For 60 til 80 år siden ejede Kjøbenhavn adskillige Klavikaturinstrumentmagere, iblandt hvilke Müller og Moshack udmærkede sig og selv overgik de samtidige tyske og engelske, hvilket deres trofast og kunstigbyggede Klavicembaler og Klaverer endnu bevise. Man vidste at påskjønne disse Mænd . . .«. I midten af det 18. årh. værdsatte man sikkert sådanne frembringelser, men siden ventede der mangt et godt instrument en krank skæbne. Her skal blot til eksempel nævnes det Hass-clavichord, der lykkeligvis er endt på Koldinghus efter i mange år at have fungeret som køkkenbord, men lignende misbrug har nok været blandt årsagerne til, at resultatet bliver beskedent, dersom man søger efter tidlige klaverinstrumenter på de kulturhistoriske museer rundt om i landet.

På Musikhistorisk Museum i København findes der af danske 1700-tals instrumenter 4 clavichorder: »Hartwich Müller Copenhagen 1769«, »Marcus Gabriel Sondermann Rendsburg Ao 1796«, »Moritz Georg Moshach in Copenhagen Ao 1770« og »Johan Jesper Jørgensen Odense 1777«. For 2 år siden kunne museet, som allerede nævnt, hertil føje endnu et clavichord og et nyt navn: Otto Joachim Tieffenbrunn, som man må have lov til at regne for en dansk instrumentbygger. Han kommer hertil i 30 års-alderen og er formentlig ble-

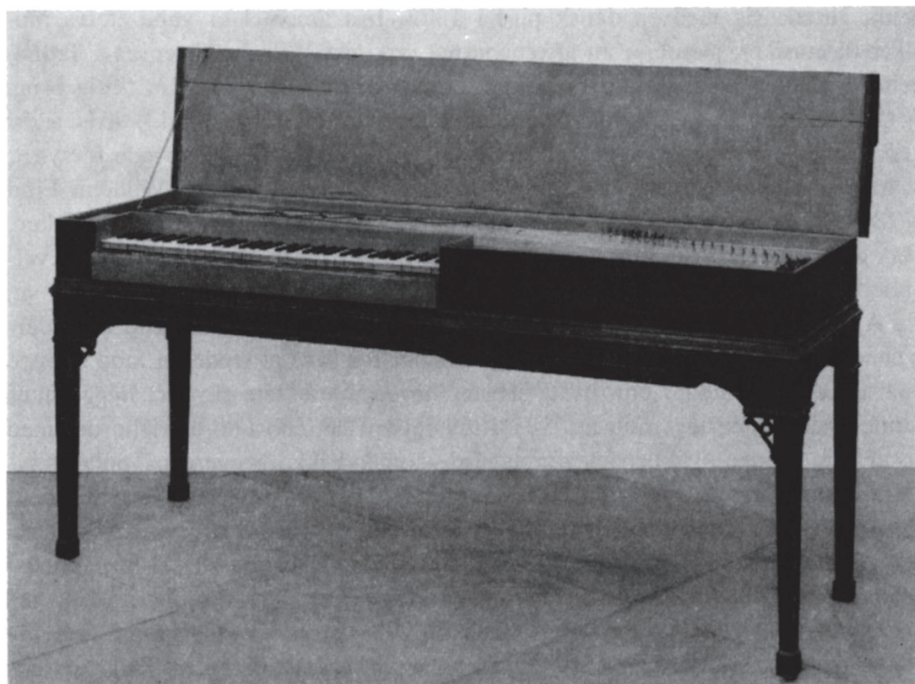
1. Sören Wedel: Tanker om Nødvendigheden af Forte-Pianofabrikation i Kjøbenhavn, og nogle Forslag, hvorledes samme kunde afhjælpes (J. H. Bärens: Noticer for Musikliebhave (Kjøbenhavn 1811) s. 102–109).

vet her resten af sit liv ligesom ungaren Andreas Marschall, der 20 år senere bragte dansk klaverfabrikation til stor anseelse.

De oplysninger, man har kunnet skaffe om Tieffenbrunn, tegner billedet for os af en håndværker med et vist initiativ og med sans for den økonomiske side af tilværelsen ². På ukendt tidspunkt indvandrer han som snedkersvend fra Brandenburg, og det første, man hører til ham er, at han den 4/6 1769 i Garnisons Kirkes tyske menighed gifter sig med den 7 år ældre Christine, født Møller og enke efter Hoyer. 1781 køber han en rigtig pæn ejendom i den nu forsvundne Endeløsstræde nr. 120 – en vinkelgade fra Brolægger Stræde til Store Knabros Stræde i Snarens Kvarter. Det var ikke noget videre sobert sted, og han har i hvert fald i begyndelsen ikke haft tjenestefolk, hvilket på den tid var noget, der placerede sin mand på den sociale rangstige, men til gengæld har Tieffenbrunn haft mange logerende, og efterhånden er der skabt basis for det borgerskab, han erhverver 47 år gammel, den 24 november 1784, hvilket altså vil sige, at han fik egen forretning. Sammenhængen mellem snedkervirksomhed og instrumentmageri var i de dage så snæver, at Tieffenbrunns hovedbeskæftigelse udmærket godt kan have været tilvirkning af almindelige møbler. Først ved huskøbet i 1781 optræder han som instrumentmager, og måske kan man se en direkte forbindelse mellem optagelsen af dette speciale og hans stigende velstand. I hvert tilfælde er det gået fremad for det barnløse ægtepar, der i 1793 forhøjer brandforsikringen »grundet væsentlige forbedringer«, og det var held i uheld, for hele herligheden gik til grunde ved Københavns store brand i 1795, der fortærer hus, værktøj, materialer og alt øvrigt indbo. I lighed med mange andre i den samme situation afhænder Tieffenbrunn tomten til Staden København 1796, og så må han til at starte forfra, hvilket han i 1797 finder anledning til at bemærke, da ægteparret gør testamente, som han udbeder sig konfirmeret gratis på grund af alle de udståede vanskeligheder. Vi ved, at han er kommet igang igen med sin forretning, for af de 2 clavichorder, vi til dato kender fra hans hånd, er det yngste signeret 1801, men det er samtidig det sidste tegn fra Tieffenbrunns liv og virke.

Det ældste clavichord, som bærer signaturen »Otto Joachim Tieffenbrunn Kiøbenhavn 1793«, erhvervedes af museet ved midler fra Konferensraadinde Anna Plenge Jørgensens Understøttelsesfond og er efter restaurering af Jørgen Bengaard opstillet i samlingen blandt sine danske søsterinstrumenter. Dets fremtræden er prunkløs, og i så henseende adskiller det sig ikke fra de øvrige danske clavichorder, der som møbelhåndværk betragtet er beskedne og lidt groft lavet. Stilen er sen Louis Seize. En rektangulær, brunmalet fyrretræskasse med

2. Vejviseren for Kjøbenhavn 1784–1796. Folketællingen 1787, Snarens Kvarter, Endeløsstræde Nr. 120 (RA). Sjællandske Registre 1797 nr. 1247 (Danske Kancelli, RA). Stadens Copulations Protokol 1763–83 (Stadsarkivet). Garnisons Kirkes Copulations Protokol, tyske menighed, 1769 (Landsark.). Københavnske Realregistre over fast Ejendom, påbeg. 1759 (Landsark.). Københavns Brandforsikringsarkiv police nr. 2231 (Landsark.).

Clavichord, Tieffenbrunn 1793. Musikhistorisk Museum (MMCCS no. A 67).
(Foto: Ole Woldbye).

messingbeslag har skullet illudere som mahogni og hviler på lige kannelerede ben med gennembrudte hjørner. Indvendig har man udstyret instrumentet rigere med finér af mahogni, citrontræ, ibenholt og elfenben omkring strengefæstet, og her er den oprindelige mønjerøde bemaling på låget bevaret. Sangbunden med roser og signatur er af fyrretræ, klaviaturet af elfenben og mahogni; der findes hulrum til stemmenøglen, og under sangbunden en udtrækkelig flad skuffe til noder. Det er et ubundet clavichord med et omfang på godt og vel 5 oktaver (F₁ til g^{'''}), og det ejer en fin, omend relativt svag tone. Målene er: længde 170,5 cm; dybde 50 cm.

Clavichord nr. 2 er signeret »Otto Joachim Tieffenbrunn, Kiöbenhavn Ao 1801.« Bortset fra et – efter fotografier at dømme – ret primitivt lavet maleri indvendig på låget, og enkelte uvæsentlige detaljer, er det en nøje pendant til instrumentet fra 1793.

For begge clavichorderne gælder, at vi er i stand til at følge dem gennem to slægter, i hvis eje de tilsyneladende har været omtrent fra første færd. Det yngste har levet agtet som musikinstrument i den norske musikerslægt Lindeman fra Trondheim³, hvis nestor, komponisten O. A. Lindeman rimeligvis købte det, da han efter 10 års studier i København og udnævnelse til organist i Trond-

3. Thv. Lindeman: Den trønderske familie Lindeman (Trondhjem 1924).

heim, giftede sig med en dansk pige i 1802. Instrumentet er vandret fra musiker til musiker, men ejes nu af oldebarnet, arkitekt Wilhelm Swensen i Trondheim, hvor det står med stærkt nedslidte midtertaster efter 120 års flittig brug.

Clavichordet fra 1793 har fulgt den danske præsteslægt Find⁴, hvis ældst kendte medlem var gæstgiver ved Vallø slot, Frederik Find, der lovede forsynet, at hans søn skulle blive præst, og dette løfte måtte Henrik Carl Wilhelm Find (1784–1872) opfylde, skønt hans hu stod til alt andet, heriblandt musikken. Han anskaffede sig det lille instrument eller fik det måske forærende af sin vel-ynderinde på slottet, komtesse Wedell, og clavichordet fulgte ham på hans vej fra Allerslev over Assens, hvor præsten gav timer i musik, til Hjarup i Sønderjylland, hvor det måtte sættes på pulterkammer for ikke at støde an mod strenge pietistiske forestillinger om, hvad præster burde interessere sig for. Begge hans sønner vælger præstegerningen, og i 1869 rejser Tieffenbrunn-clavichordet med en af dem tilbage til Allerslev præstegård – omend ikke længere på pulterkammer, så dog degraderet til lampe-bord. Herefter sejrer muserne over teologien, men det er ved de bildende kunster. Maleren Ludvig Find arver instrumentet, der vandrer videre til hans søn arkitekt Carl Find og havde sit sidste hjemsted hos billedhugger Ole Find, inden museet overtog det.

Denne redegørelse kan muligvis tjene til at illustrere en side af museets arbejde: når et sådant instrument indgår i museets bestand, giver det i sig selv anledning til opmålinger og andre undersøgelser med henblik på en udførlig beskrivelse, stillingtagen til restaurering m. v. Desuden søger man at spore dets ophavsmand, men interessen samler sig ikke blot om, hvad selve tingen kan fortælle. Ad forskellige veje – i dette tilfælde bl. a. ved stor imødekommenhed hos familierne Find og Lindeman – samler man et væv af ofte lidt usikre oplysninger, der tilsammen kan give et indtryk af, hvad instrumentet betød for de mennesker, der har levet omkring det.

4. S. V. Wiberg: *Personalhistoriske, statistiske og genealogiske Bidrag til en almindelig dansk Præstehistorie* (København 1870–79). Poul Nedergaard: *Dansk Præste- og Sognehistorie 1849–1949, I–VI* (København 1951–63). Henriette Frederikke Antoniette Find: *Tante Fikkens Memoirer* (Privat tryk 1936 ved maleren Ludvig Find).